

Stavovi Roma i Egipćana i drugih nacionalnih zajednica o Dekadi i položaju Roma i Egipćana u Crnoj Gori

Januar, 2014

Istraživanje predstavlja dio projekta Monitoring civilnog društva implementacije Nacionalne strategije integracije Roma i Akcionog plana Dekade, koji sprovodi Gradanska alijansa u partnerstvu sa Forumom MNE, Centrom za romske inicijative, NVO RUŽA i Udruženjem Egipćana, uz podršku Fondacije za otvoreno društvo. Projekat je finansijski podržan od strane Sekretarijata Fondacije Dekade Inkluzije Roma. Imenice u tekstovima, pisane u muškom rodu, odnose se i na ženski rod. Sadržaj Izvještaja predstavlja isključivu odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Fondacije za otvoreno društvo.

Građanska alijansa, Crna Gora
Januar 2014. godine

Za izdavača
Boris Raonić

Koordinator istraživanja
Milan Radović

Saradnici na istraživanju
Ajša Hadžibegović
Džafer Ibrahimović
Đorđe Trajčević
Eldina Kastrat
Elvira Bubanja Bubanja
Fana Delija
Fatima Naza
Milena Čarapić
Tamara Čirgić
Zena Dubović
Zoran Vujičić

Lektura
Jelena Ristović

O uzorku

Istraživanje je sprovedeno u periodu od 1. do 20. decembra 2013. godine u Podgorici, Nikšiću, Beranama, Bijelom Polju, Herceg Novom, Kotoru, Tivtu i Ulcinju. Cilj istraživanja bilo je utvrđivanje stavova Roma i drugih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori po pitanju položaja Roma i njihov stepen informisanosti o mjerama koje vlasti preduzimaju da se Romi integrišu u društvo. Za potrebe ovog istraživanja koristili smo anketu. Istraživanjem smo obuhvatili dva uzorka.

Prvi uzorak obuhvatio je Rome i Egipćane (U daljem tekstu uzorak **Romi**). U romskim naseljima ispitane su ukupno 533 osobe. Procentualni prikaz ispitanika po gradovima:

Podgorica	Nikšić	Bijelo Polje	Berane	Herceg Novi	Kotor	Tivat	Ulcinj
56,8%	14,8	2,1%	10,1%	6,9%	0,9%	6%	2,4%

Od ukupnog broja ispitanih u ovom uzorku muškaraca je bilo 55,7% a žena 44,3%. Ispitanici su imali od 16 do 75 godina. Među ispitanicima najviše je bilo nezaposlenih i to 56,4%, zatim domaćica 24%, zaposlenih 17,3%, penzionera 1,5% istudenata 0,8%. Bez obrazovanja je 63,5%, sa završenom osnovnom školom njih 24,8%, sa završenom srednjom školom 10,9% a sa završenim fakultetom njih 0,8%.

Na pitanje da saopšte svoju nacionalnost, dobili smo sledeće odgovore:

Romi	56,3%
Egipćani	22,9%
Aškalijske	0,6%
Crnogorci	0,8%
Neizjašnjeni	19,4%

Drugi uzorak obuhvatio je građane drugih nacionalnosti, Crnogorce, Srbe, Bošnjake, Muslimane, Albance, Hrvate i ostale (u daljem tekstu uzorak **Ostali**). Ukupno smo ispitali 507 građana. Procentualni prikaz ispitanika po gradovima:

Podgorica	Nikšić	Bijelo Polje	Berane	Herceg Novi	Kotor	Tivat	Ulcinj
42,1%	17,9%	11,8%	9,0%	5,7%	5,5%	3,3%	4,8%

Od ukupnog broja ispitanih u ovom uzorku muškaraca je bilo 49,3% a žena 50,7%. Ispitanici su imali od 18 do 82 godine. Među ispitanicima najviše je bilo zaposlenih i to 50,1%, zatim nezaposlenih 24,6%, studenata 9,6%, penzionera 9,4% i domaćica 4,4%. Po ovom pitanju, 2% njih nijesu se izjasnili. Bez obrazovanja je 0,9%, sa završenom osnovnom školom njih 5,2%, sa završenom srednjom školom 55,7%, sa završenim fakultetom njih 33,4% i sa magistarskim i doktorskim zvanjem 2,6%. Neizjašnjenih na ovo pitanje je 2,2%.

Na pitanje da saopšte svoju nacionalnost dobili smo sledeće odgovore:

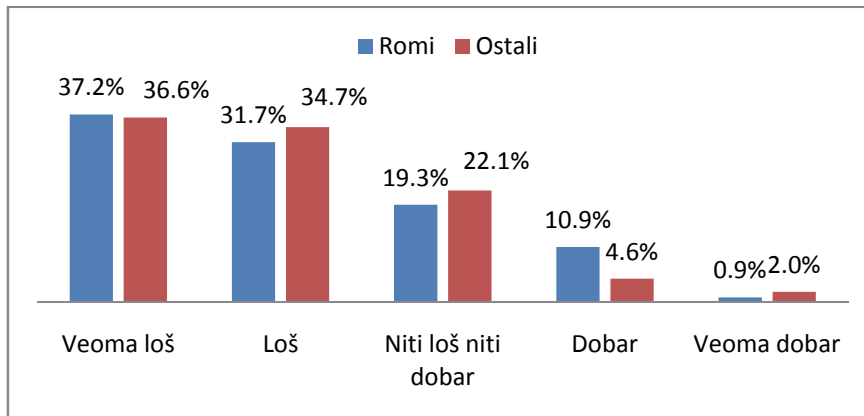
Crnogorci	45,2%
Srbi	26%
Bošnjaci	9%
Muslimani	5,5%
Albanaci	4,7%
Hrvati	1,6%
Neizjašnjeni	8%

Rezultati istraživanja

Ocjene i stavovi koje su iznijeli ispitanici iz oba uzorka na sva pitanja iz upitnika su približni. Dobijeni odgovori pokazuju da ispitanici iz oba uzorka smatraju da su Romi generalno ugroženi kao i da vlasti ne preduzimaju neophodne mjere u cilju integracije Roma i Egipćana u društvo.

1. Položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori ispitanici su ocijenili na sledeći način:

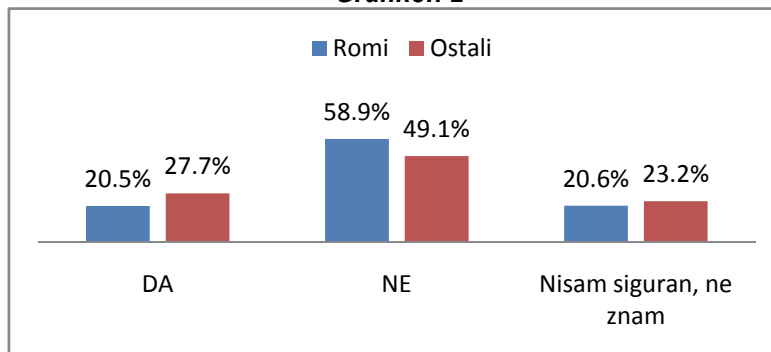
Grafikon 1

Kao što vidimo ispitanici iz oba uzorka generalno su saglasni po ovom pitanju, a njihovi stavovi razlikuju se u izrazito malom procentu. Interesantno je to da je najveća razlika mišljenja u odgovorima da je položaj Roma i Egipćana *Dobar*. Tu je razlika veća od 50% i to da Romi smatraju da je njihov položaj *Dobar* smatra 10,9% njih, dok svega 4,6% ostalih građana smatraju da je položaj Roma upravo takav. Razlika u stavovima po ovom pitanju može biti zasnovana na ukupnim uslovima života Roma i Egipćana, ličnim iskustvima ispitanika, neposrednom međusobnom odnosu, medijskim čestim izvještavanjem o lošem položaju Roma i Egipćana i aktuelizacijom njihovog pravnog statusa.

2. Postavljeno je pitanje *Da li ste čuli da se u Crnoj Gori sprovodi Dekada inkluzije Roma i Egipćana? Kako bi izmjerili informisanost ispitanika u vezi sa Dekadom.*

Grafikon 2

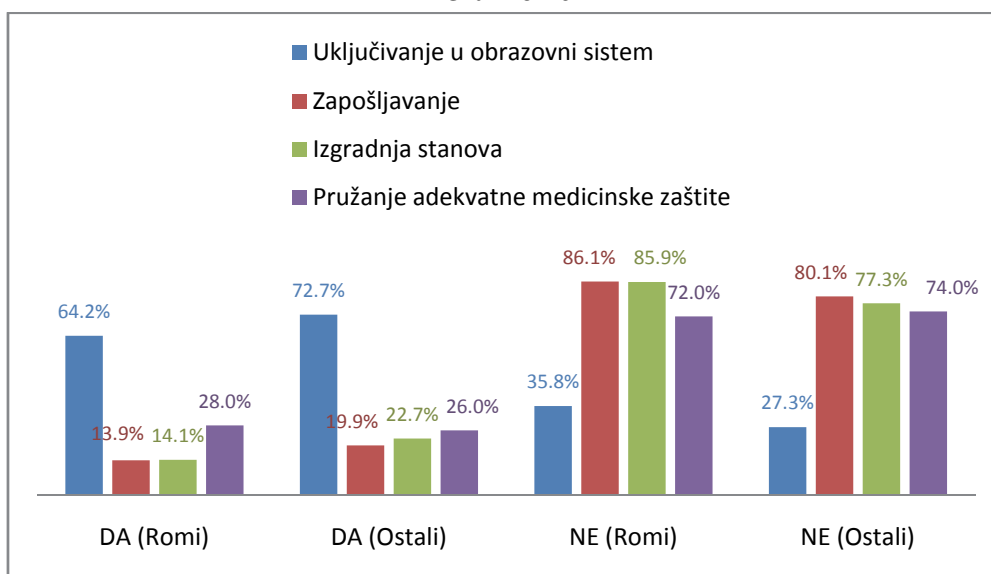

Kao što vidimo, čak 58,9% ispitanika iz uzorka **Romi** kazali su da nijesu čuli da se u Crnoj Gori sprovodi Dekada inkluzije Roma, dok njih 20,6% nijesu bili sigurni ili nijesu znali da odgovore na ovo pitanje. Podatak da ukupno 79,5% njih nijesu upoznati sa sprovođenjem Dekade inkluzije Roma zabrinjava, imajući u vidu da se mjere koje vlasti sprovode Dekadom odnose na same Rome i

Egipćane. S druge strane, takođe vidimo da skoro polovina ispitanika, njih 49,1%, iz uzorka *Ostali* nijesu upoznati da se u Crnoj Gori sprovodi Dekada inkluzije Roma i Egipćana. Taj broj značajno je veći ukoliko uzmemo u obzir i da njih 23,2% *nijesu sigurni i ne znaju*.

3. Od ispitanika smo tražili da nam kažu da li su upoznati sa mjerama u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, izgradnje stanova i zdravstvene zaštite. Na pitanje o tome *da li znaju za neku mjeru koju država sprovodi u cilju suzbijanja diskriminacije Roma i Egipćana*, dobili smo sledeće odgovore:

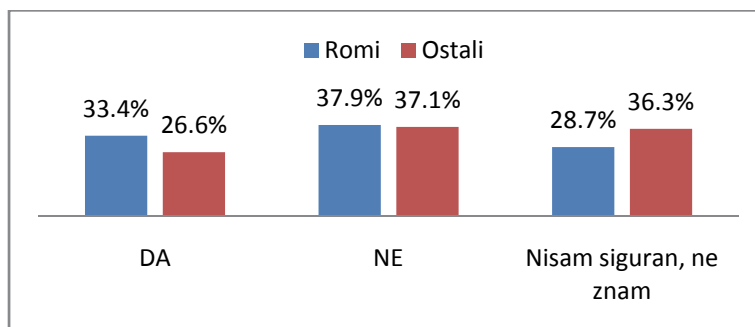
Grafikon 3

Kao što vidimo ispitanici iz oba uzorka najviše su upoznati sa mjerama koje vlasti sprovode u oblasti uključivanja u obrazovni sistem. Ispitanici iz uzorka *Ostali* su nešto više upoznati od Roma i Egipćana na koje se mjere i odnose. Sa druge strane, vidimo da su ispitanici vrlo malo upoznati sa mjerama koje se sprovode u oblasti zapošljavanja, izgradnje stanova i pružanja adekvatne medicinske zaštite. Kao i kod prethodnih odgovora nema značajnijih odstupanja u stavovima ispitanika iz dva uzorka.

4. Na pitanje *da li su upoznati sa vladinim inicijativama i mjerama za povećanje broja učenika u školama*, ispitanici su u značajnoj mjeri odgovorili potvrdno:

Grafikon 4

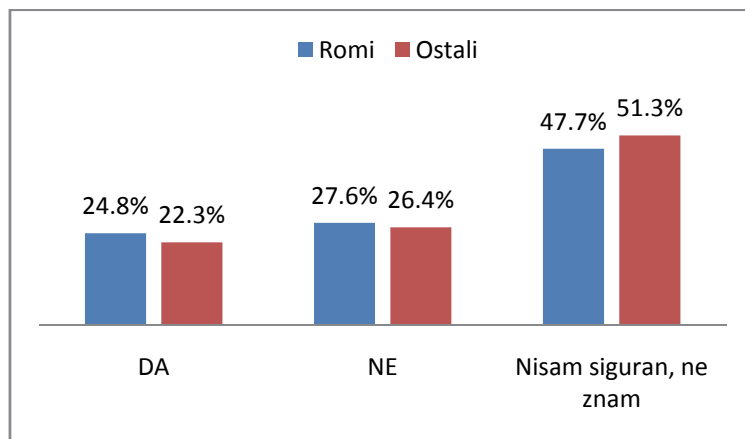

Ipak, od ukupnog broja onih koji su potvrdno odgovorili, svega 12,6% Roma znali su da navedu neku inicijativu i mjeru za povećanje broja učenika u školama. Oni su naveli različite mjere za koje su

čuli: dobijanje besplatnih udžbenika i ostalog pribora za školu, zatim za školskog medijatora, stipendije za srednju školu, dopunske časove i seminare i rad sa roditeljima.

5. Zatim smo ispitanike pitali i da li su vlasti preduzimale neke mjere u cilju rješavanja problema diskriminacije u pristupu obrazovanju i diskriminatornog tretmana romskih učenika u školi?:

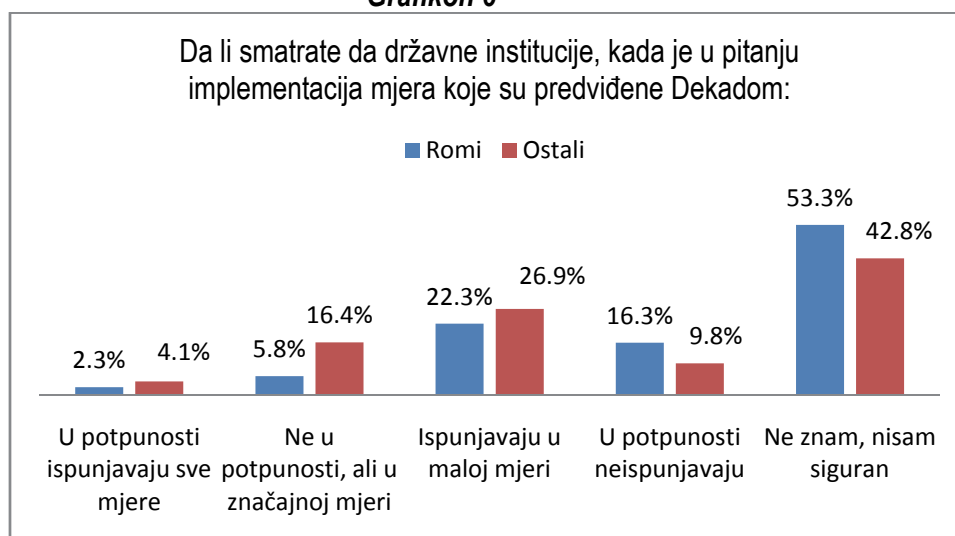
Grafikon 5

Kao što vidimo skoro je jednak broj onih u oba uzorka, koji sa sigurnošću znaju i ne znaju da su vlasti preduzimale neke mjere u cilju rješavanja problema diskriminacije u pristupu obrazovanju i diskriminatornog tretmana romskih učenika u školi. Ipak, najviše je onih koji nijesu sigurni i ne znaju da odgovore na ovo pitanje, i to polovina ispitanih. Na pitanje da navedu određene mjere, ispitanici iz oba uzorka su uglavnom navodili da su vlasti preduzimale mjere koje se tiču popravljjanja materijalnog položaja romskih učenika: dijeljenje besplatnih knjiga, program stipendiranja, organizovanje besplatnog prevoza do vrtića, obezbjeđivanje besplatne garderobe, obezbjeđivanje besplatne hrane. Takođe, istakli su i da medijatori koji dolaze iz romske zajednice doprinose suzbijanju diskriminacije romske djece u školi.

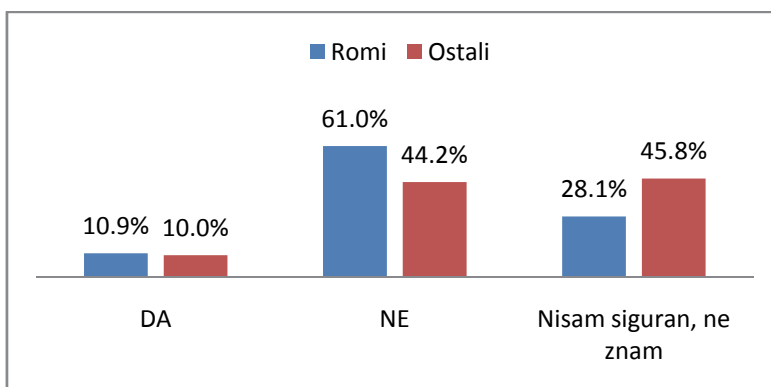
6. Ispitanici uglavnom ne znaju i nijesu sigurni da li državne institucije ispunjavaju mjere koje su predviđene Dekadom ali i u većem procentu smatraju da se sve mjere ne ispunjavaju. Ukupni odgovori prikazani su na sledećem grafikonu:

Grafikon 6

7. Ispitanike smo pitali da li smatraju da država opredjeljuje dovoljno novca za implementaciju mjera predviđenih Dekadom?

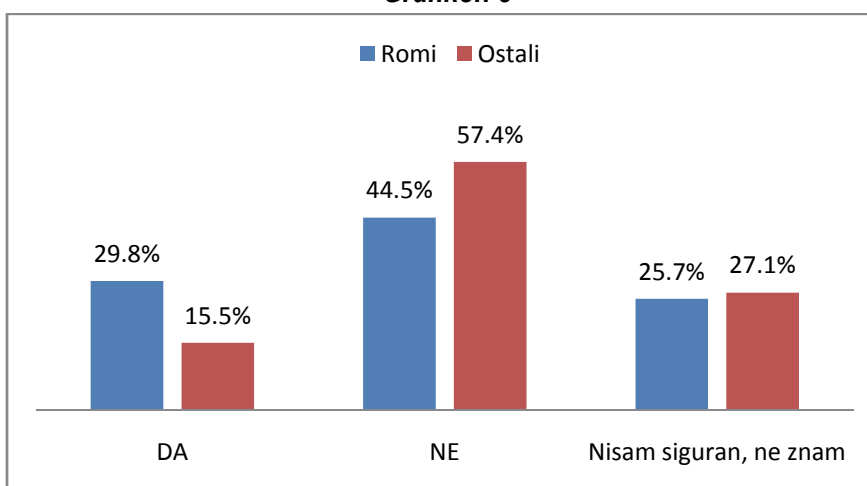
Grafikon 7

Kao što vidimo, najveći broj ispitanika iz oba uzorka smatraju da država ne opredjeljuje dovoljno sredstava, svega 10,9%, odnosno 10% smatraju da država to čini. Treba istaći da ispitanici iz uzorka *Romi* smatraju znatno više da država ne opredjeljuje dovoljno novca od ispitanika iz uzorka *Ostali*.

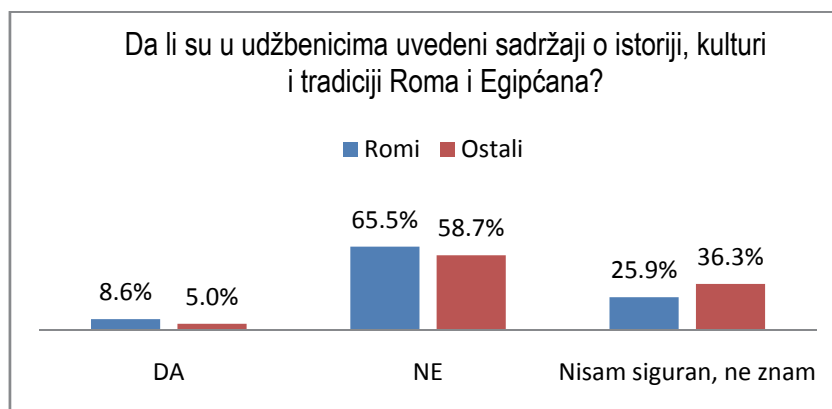
8. Kako bismo izmjerili percepciju ispitanika po pitanju odnosa države na ukupno javno mnjenje kada je u pitanju integracija Roma u društvo, pitali smo ih *da li misle da država dovoljno radi na tome da poveća nivo razumijevanja javnosti po pitanju integracije Roma i Egipćana u društvo*. Smatramo da je *ovo pitanje* posebno važno, imajući u vidu visok nivo etničke distance koja su pokazala ranija relevantna istraživanja. Ipak podaci pokazuju da ispitanici smatraju da država ne radi dovoljno da poveća nivo razumijevanja javnosti po pitanju integracije Roma i Egipćana. Građani drugih nacionalnosti smatraju u značajno manjem procentu da država *čini dovoljno* (15,5%) da poveća nivo razumijevanja javnosti po pitanju integracije Roma i Egipćana u društvo, dok 57,4% smatraju da *ne čini dovoljno*. Percepcija Roma i Egipćana nešto je drugačija, pa tri trećine ispitanika smatra da država čini dovoljno da se razumijevanje javnosti po ovom pitanju poveća.

Grafikon 8

9. Tom cilju svakako neće doprinijeti ni ukoliko država u udžbenicima ne uvede sadržaje o istoriji, kulturi i tradiciji Roma i Egipćana. Na sledećem grafikonu možemo vidjeti kako dosadašnje takve mjere i inicijative ocjenjuju ispitanici:

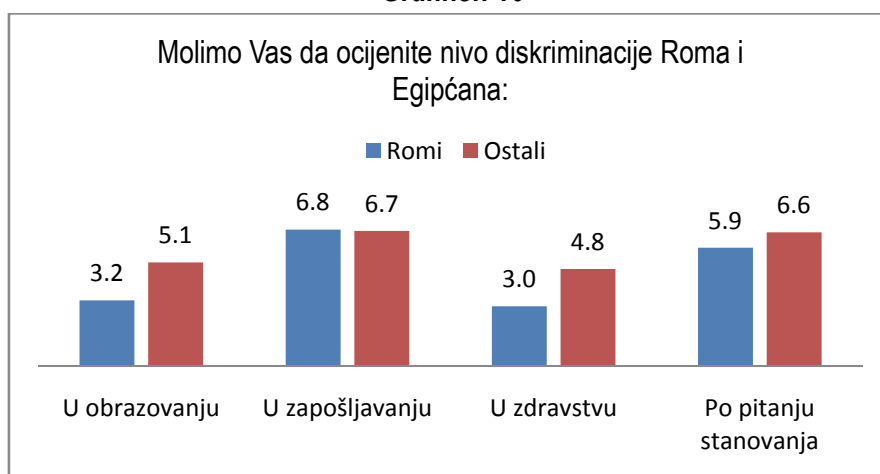
Grafikon 9

Kao što se može vidjeti, izrazito mali procenat ispitanika smatra da su sadržaji o istoriji, kulturi i tradiciji Roma i Egipćana uvedeni u udžbenicima. Uvođenje ovakvih sadržaja u planove i programe i udžbenike svakako će doprinijeti većem stepenu razumijevanja integracije Roma i Egipćana i naravno nižem stepenu njihove diskriminacije.

10. Da je diskriminacija ipak prisutna i u pojedinim oblastima svjesni su i sami Romi i Egipćani ali i građani drugih nacionalnosti, što nam pokazuju odgovori na pitanje „*Molimo Vas da ocijenite nivo diskriminacije Roma i Egipćana*“. Ispitanici su ocjenjivali stepen diskriminacije na skali od 0 do 10. Na sledećem grafikonu su prikazane srednje ocjene u četiri oblasti, u obrazovanju, zapošljavanju, zdravlju i po pitanju stanovanja.

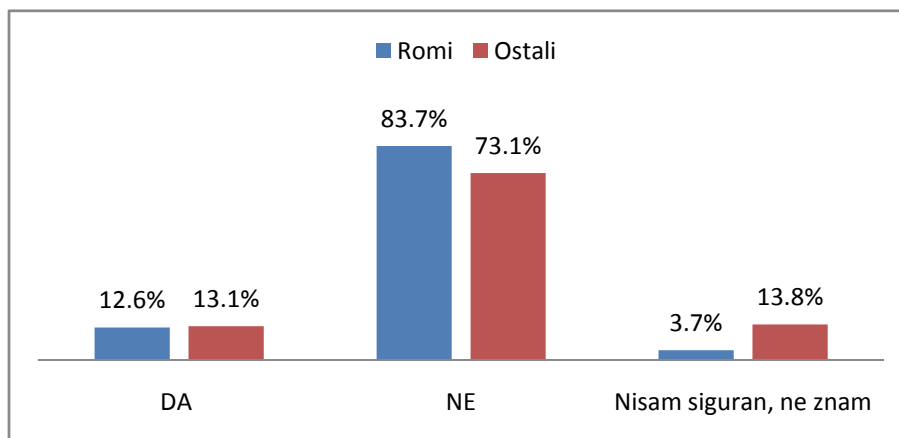
Grafikon 10

Po mišljenju ispitanika iz oba uzorka, Romi i Egipćani najviše su diskriminirani u oblasti zapošljavanja i stanovanja, zatim u oblasti obrazovanju a najmanje u oblasti zdravlja. Interesantno je i to da su ispitanici drugih nacionalnosti, u odnosu na ispitanike Rome i Egipćane, dali veće ocjene u svim oblastima osim u zapošljavanju.

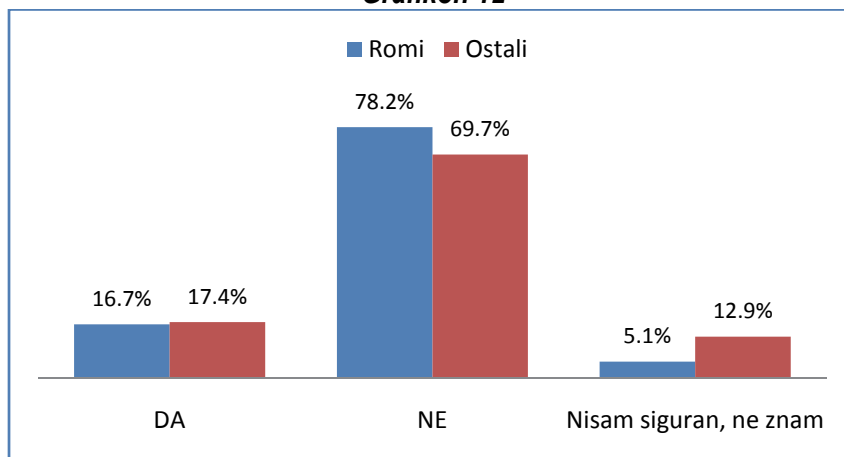
11. Na pitanje o tome da li misle da Romi i Egipćani imaju jednake šanse za zapošljavanje kao i drugi građani, odgovor ispitanika iz uzorka **Romi** da nemaju jednake šanse je 83.7%, a iz uzorka **Ostali** je 73,1%. To nam jasno pokazuje da ispitanici smatraju u značajnoj mjeri da postoji izvjestan stepen diskriminacije prilikom zapošljavanja pripadnika Roma i Egipćana. Ovakvi podaci odgovaraju i dostupnim podacima o zastupljenosti manjina u državnim institucijama, posebno Roma i Egipćana koja je izrazito niska.

Grafikon 11

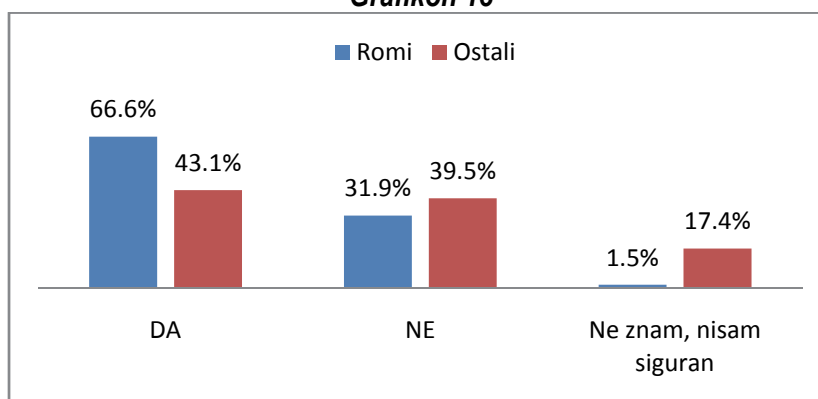
12. Ispitanici, pored zapošljavanja, smatraju da su Romi i Egipćani u veoma nepovoljnom položaju i po pitanju uslova stanovanja. Odgovori na pitanje „Da li mislite da Romi i Egipćani imaju jednake uslove stanovanja kao i drugi građani?“ prikazani su na sledećem grafikonu:

Grafikon 12

13. Iako nešto manje ocijenjen nivo diskriminacije, po mišljenju ispitanika, Romi i Egipćani doživljavaju značajnu diskriminaciju i po pitanju zdravstvene zaštite. Na pitanje o tome da li Romi i Egipćani imaju jednake uslove i pravo na zdravstvenu zaštitu kao i drugi građani, može se primijetiti na osnovu sledećeg grafikona da je mišljenje pripadnika romske populacije 66,6%, koji smatraju da imaju jednaku zdravstvenu zaštitu, ali njih 31,9% ipak smatra da su uslovi nejednaki. Ispitanici iz uzorka **Ostali** čak 39,5% njih, smatraju da uslovi nijesu jednaki.

Grafikon 13

14. Takođe, ostavili smo i mogućnost da Romi i Egipćani sa nama podijele neka konkretna iskustva i probleme. Problemi koje su navodili kretali su se od loših materijalnih uslova za život do barijera koje su, ako ne direktna, sigurno indirektna diskriminacija. Iskustva koja smo dobili svjedoče o tome da pojedini Romi i Egipćani rade u komunalnom preduzeću šest, sedam ili osam godina a da još uvijek nijesu dobili radni staž i osiguranje, da pripadnici ove zajednice koji su osobe sa invaliditetom nemaju adekvatne uslove za život, da nemaju državljanstvo, izvod iz matične knjige rođenih, osiguranje, pravo na materijalno obezbjeđenje porodice, pa do problema kakvi su neadekvatni stambeni uslovi, ili neadekvatna zdravstvena zaštita teško bolesnih osoba.

15. Na kraju smo ispitanike pitali *da li smatraju da integracija Roma i Egipćana predstavlja prednost za cijelo društvo*. Na ovo pitanje dobili smo vrlo ohrabrujuće odgovore. Naime, pozitivan odgovor na ovo pitanje dobili smo u značajnoj mjeri od svih ispitanika, ali je posebno važno da 65,9% ispitanika drugih nacionalnosti smatraju da integracija Roma i Egipćana predstavlja prednost za cijelo društvo.

Grafikon 14

